

Etisk refleksjon rundt tvang

SESAM-konferanse 23. mai 2019

Lars Helge Myrset
Tasta sykehjem, Stavanger
Regional etikkveileder i KS

Etikkens normative formål

- Etikkens formål: å studere hvordan man bør handle, begrunne og evaluere handlinger ut fra moralske prinsipper.
- Etikken søker svar på hva vi *bør* gjøre.
  - Ordbok: **normativ** a1 (frå fr.; av *norm*) som tener til rettesnor; som inneheld vurdering, (...).
- Det normative spørsmålet:
  - «Hva *bør* jeg gjøre i denne situasjonen?»
  - *Hva bør jeg gjøre?* skiller seg fra
  - Hva har jeg lov til å gjøre?* eller
  - Hva kan jeg gjøre?*

Etisk refleksjon

- Etisk refleksjon bidrar til å belyse det som er av moralsk betydning i en konkret situasjon.
  - Oppdage hva som står på spill for hvem, så vi kan ta veloverveide og etisk forsvarlige valg i vanskelige dilemma.
- Vi har alltid noe av andres liv i våre hender.
  - Bevissthet om makt og avhengighet som er til stede i alle menneskelige relasjoner.
- Reflektere over egen praksis.
  - Kritisk lys på egne handlinger og grunnlaget for dem.
  - Hvilke verdier kommer til uttrykk i vår praksis.
  - Hva er viktig for oss, og hva viser i vår praksis at er viktig for oss.

Tvang er alltid et etisk dilemma

- Formål med kap 4A: «å yte nødvendig helsehjelp for å hindre vesentlig helseskade samt å forebygge og begrense bruk av tvang».
- Tvang innebærer en krenkelse av pasientens integritet og grenser.
  - Selvbestemmelse, autonomi og medvirkning står på spill. Denne situasjonen kaller på etisk refleksjon.
  - Vi kan, har noen ganger lov, men bør vi bruke tvang?
- Mye etikk innbakt i retningslinjene, men Tasta sykehjem har valgt å prosedyrefeste etisk refleksjon ved 4A-vedtak.

Hvorfor prosedyrefeste etisk refleksjon ved 4A-vedtak?

- Bedre kvalitet på prosessen rundt tvangsvedtak.
  - Sikre at etiske dilemma blir drøftet.
- Støtte opp under intensjon om å minimere tvang.
  - Sammen med VIPS og andre fagutviklingstiltak, bidrar etisk refleksjon til mindre bruk av tvang.
- Vedlikeholde kompetanse i etisk refleksjon.
  - Sikre at den etiske refleksjonsmodellen brukes.
- Tverrfaglige refleksjoner med legen til stede.
  - Ledes av en etikkveileder med noe løsere tilknytning til avdelingen (prest el fysioterapeut).

Hvilke spørsmål belyses i en etisk refleksjon?

- Fakta og problem.
  - Forberedelse: se gjennom journal. Hva hvor ofte skjer hendelser som nå er grunnlag for 4A prosessen?
- Berørte parter.
  - Hva står på spill – for pasienten, pårørende, oss, andre? Interesser. Maktforhold.
- Åpne og skjulte verdier.
  - De fire prinsipper: *Autonomi, ikke skade, velgjørenhet, rettferdighet.*
  - Skjulte verdier: Det som kan ligge bak våre valg uten at vi er oss det bevisst.

SAMARBEID OM ETISK KOMPETANSEHEVING

SME*-modellen

Hva er de(t) etiske problem(et)?

Hva er fakta i saken?	Hvem er berørte parter og hva er deres syn?	Hvilke verdier aktualiseres?	Hvilke lover/retningslinjer aktualiseres?	Hvilke handlingsalternativer finnes?

Hvilke skjulte verdier kan tenkes å ha innvirkning på vårt valg?

SME - Sentre for medisinsk etikk, UO

SAMARBEID OM ETISK KOMPETANSEHEVING

Skjulte verdier

- Utforske og belyse de «usaklige» argumentene.
  - Hva er min umiddelbare magesfølelse, og hva kan tenkes å ligge bak denne impulsen?
  - Hva vil være fordelaktig, minst krevende for meg selv?
  - Hva forventes av meg selv og andre?
  - Hva er minste motstands vei? Hva er minst konfliktfylt?
  - I hvilken grad er jeg i stand til å oppdage underliggende impulser eller påvirkning?
- Ved utøvelse av makt er det særlig viktig å vite hva som er grunnlaget for handlingene våre.

SAMARBEID OM ETISK KOMPETANSEHEVING

Røde flagg

1. Fordi det er lov.
2. Fordi jeg følte det var riktig.
3. Fordi jeg alltid har gjort det.
4. Fordi alle andre gjør det.

- Utbredt som begrunnelse for handlinger.
- Rødt flagg: fare, det er grunn til å være på vakt.
- Disse begrunnelsene fritar den enkelte for ansvar.
- Alternativ: Begrunne handling i etiske prinsipper.

Kilde: Einar Øverenget

SAMARBEID OM ETISK KOMPETANSEHEVING

Hva har vi sett og oppnådd?

- Økt bevissthet om at tvang innebærer en krenkelse av pasientens integritet og grenser.
- Fokus på rutiner og holdninger. Se mer på pasienten som person, mindre på rutiner og oppgaver. Felles strategi og praksis i krevende situasjoner.
- Bevisstgjøre verdier. Spennende å drøfte av skjulte verdier. Hvis vi handler ut fra motiver vi ikke selv kjenner, er faren for maktmisbruk stor.
- Etisk refleksjon bidrar til å forebygge og begrense bruk av tvang.

SAMARBEID OM ETISK KOMPETANSEHEVING

Når
uroa
gjestar deg

Gje ho
dei beste
vilkåra

Slavenka Drakulic

